

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Contemporary trends in the philosophy of labor and social security rights

Andreeva, Andriyana and Yolova, Galina

2020

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/107711/>
MPRA Paper No. 107711, posted 17 May 2021 08:06 UTC

СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ФИЛОСОФИЯТА НА ТРУДОВИТЕ И ОСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

Доц. д-р Андрияна Андреева, ИУ – Варна; доц. д-р Галина Йолова, ИУ – Варна

Въведение

Субективните права са категория позната в ежедневието и традиционна в правото. Същевременно те се развиват и еволюират в съответствие с динамиката на общественото развитие. Невинаги обаче законодателството на международно и национално ниво успява да синхронизира правните норми в бързите темпове и динамиката на обществените процеси. Това в още по-голяма степен е относимо при трудовите и осигурителни права, които са призвани да създадат нужния синхрон в трудоваправната, респективно осигурителноправната връзка и да гарантират нормалното упражняване на правото на труд.

Субективното право е ключово понятие в правото¹. Понятие, което има всеки клон на научното познание, които са в основата на неговото развитие и определят специфичния му облик.² Именно това провокира интерес на авторите към проблематиката и изследователските им търсения в посока анализиране на философските аспекти и извличане на тенденциите в развитието на това фундаментално понятие, защото без познаването на субективните права и тяхната закрила е невъзможно нормалното развитие на обществените отношения в съответната сфера.

Актуалността на избраната тема на доклад се базира на доктрината и уредбата на субективните трудови и осигурителни права в действащото българско право, разгледани през призмата на новите тенденции и философии в тяхното разбиране, в условията на новите социални реалности. Именно това разнообразие в субективните права провокира законодателя и учените да работят в поддържането на актуалността в систематиката на тези групи права. В последните три десетилетия в световен мащаб се зародиха и бързо набраха темп процеси, непознати на предходните исторически моменти.

¹ Димитрова, Д. Глава първа. Общо учение за правото, от: Бъчварова, М., Андреева, А., Йолова, Г., Димитрова, Д., Матеева, Ж. Основи на правото. Варна: Наука и икономика, 2019, с. 17-26.

² Вж. Мръчков, В. Субективно право и субективни трудови права, изд. Сиби, С., 2017, с. 13

Abstract: In this research are examined the new tendencies in the philosophy and concept of the subjective Labour and Social Security Rights, under the influence of the contemporary social processes. The necessity of diversification of the types of the workers and employees rights in the Labour and Social Security legislation is analyzed in view of the dynamics of the examined public relations and the maximum guarantee of the interests of the parties in the legal relationships. Based on the analysis are made conclusions and summaries in view of adapting the regulation of the subjective rights to the new public realities.

Keywords: subjective labour rights, subjective social security rights, contemporary tendencies in the rights

Те имат своето отражение върху всички правни отрасли, но особено отчетливо е тяхното отражение върху такива правни отрасли, които са свързани с труда и социалната сфера на лицата.

Цел на разработката е да представи обобщен, предвид характера на изложението анализ относно новите тенденции в разбирането за класическите трудови и осигурителни права и начина на адаптиране на свързаното с тях законодателство и доктрина с оглед засилените процеси на дигитализация на отделните категории обществени взаимовръзки. Акцент в изложението е новият поглед върху класически трудово и осигурително правни принципи и институти, и необходимостта от тяхното надграждане в условията на дигиталното общество.

За постигане на поставената цел авторите са заложили изпълнението на няколко **изследователски задачи, а именно:**

1. да се анализират основните процеси в трудовото законодателство влияещи на трудовите права и да се изведат тенденции при уредбата на субективните трудови права в националното ни законодателство;
2. да се анализират основните тенденции – национални и европейски, влияещи върху разбирането и уредбата на субективните

осигурителни права в националното ни законодателство;

- на база на извършения анализ да се дадат предложения с оглед съобразяване на националното законодателство с актуалните обществени реалности.

Разработката се базира на актуалното трудово и осигурително законодателство към 30 октомври 2020 г.

1. Тенденции и еволюция на субективните трудови права

Защитата на правото на труд стои в основата на възникването, развитието и постоянното усъвършенстване на трудовото право. Една от основните категории в трудовото право са субективните трудови права. Базиран и произлезли от основните права на човека, тези права днес имат своето значимо място в структурата и систематиката на правата. Тези права са относими към „правата от второ поколение“ и се свързват със социално-икономически блага, които носят на своите субекти.

Субективните трудови права са особена отраслова група, която наред с класическите белези на субективните права като обща правна категория³, разкрива и спецификите, характерни за отрасъла. В последните две десетилетия общественото развитие е подвластно на технологичните процеси. Те се отразяват по един или друг начин във всяка една група обществени отношения, като от това не правят изключение и трудовите. Във взаимовръзка с процесите на научен прогрес законодателството създава нови и видоизменя права, гарантиращи в максимална степен правата на физическите лица – работници или служители. Това кореспондира от една страна със закрилната функция на трудовото право, а от друга с потребностите на пазара на труда.

В ретроспективен аспект развитието на трудовото право пряко се повлиява от развитието на технологиите. Тези процеси не само благоприятстват заетостта и облекчават престижането на труда на работниците и служителите, но те са двигатели и за развитието на правото и на доктрината.

Настоящият технологичен етап свързан с четвъртата индустриална революция поставя предизвикателства, пред които правото в световен мащаб все

³ Вж. Неновски, Н. Правата на личността в Конституцията от 1991г. – В: Основни права на човека и гражданина. С.: Албатрос, 9-24; Михайлова, М. Цивилизация на правата на човека. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2009, 194-209; Стоилов, Я. Основните права, като основни принципи. – В: Право и права. Сборник в памет на проф. д-р Росен Ташев. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2006, 42-48

още не е изцяло готово да даде адекватен отговор. Изкуствения интелект (ИИ) и роботиката са едно от предизвикателствата, които налагат първо на теоретично, а след това и на законодателно ниво да се трансформират определени теории, да се видоизменят правни понятия и да се адаптира действащото право в съответствие с процеси, които вече са реалност.

Технологичните процеси оказват влияние върху трудовите правоотношения в две посоки. С положителен знак са отраженията, свързани с облекчаване на труда, който работниците или служителите претърпят. Това е традиционно и характерно за трудовото право като процес, т.к. всяка една индустриална революция до настоящият момент се свързва с това да се облечи труда. Свързва се още с качествени параметри като ефективност и повишаване на безопасните и здравословни условия на труд, по-високо ниво на качеството в сферата на услугите и др.

На второ място не трябва да се пренебрегва и отрицателната страна на технологичния процес, който създава редица рискове: загуба на работни места, трансформация на пазара на труда, непрекъснат контрол от страна на работодателя, навлизане в личната сфера на работниците и служителите⁴ и др. Стига се до ситуация, в която границите между истинска самостоятелна заетост и прикрити трудови отношения са размити⁵.

Всичко това налага преосмисляне на субективните права, тяхната актуализация с цел гарантиране правата на човека в трудовия процес. Към настоящия момент трудовото законодателство е така изградено, че като основна ценност се разглежда физическото лице, носител на работната сила и именно правата свързани с престижането на труда стоят в центъра на правната регламентация.

Считаме, че въпреки процесите на дигитализация на труда, навлизането на ИИ и роботизацията следва тази позиция на човека в трудовоправната връзка и изобщо в систематиката на трудовото право да се запази, като законодателно се урегулират взаимовръзките, които възникват с новите добавени елементи.

⁴ Вж. напр. Александров, А. Наблюдението на работното място като способ за упражняване на работодателски контрол. – В: Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право. Т. 6. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2013, 68–86; Александров, А. Защита на личните данни на работниците и служителите. С.: ИК Труд и право, 2016.

⁵ Благойчева, Хр. Предизвикателства пред социалната защита на лицата с нестандартна заетост. Икономическа наука, образование и реална икономика: развитие и взаимодействия в дигиталната епоха: Сборник доклади от Юбилейна международна научна конференция в чест на 100 г. от основаването на ИУ-Варна : Т. 4, Варна: Наука и икономика, 4, 2020, 71 – 83.

От една страна следва да се разгледа и преосмисли понятието субект на трудовото право, защото именно с него се свързват субективните трудови права. Към настоящия момент правната доктрина и законодателството са все още консервативни и въпреки, че в отделни разработки се говори за разширяване на правосубектността, то все още това е на теоретично ниво и липсва цялостно и утвърдено разбиране в тази посока. Ако за в бъдеще на международно ниво или европейският и националният законодател разширят разбирането за субект на трудовото право допълвайки макар и ограничена правосубектност на роботите то тогава ще сме изправени пред предизвикателство, което ще наложи разработването на самостоятелна група права уреждащи статута на тези субекти.

Към настоящия момент обаче това не е факт предвид, което се разсъждава по посока трансформиране на съществуващите правни институти, като например отговорността в трудов процес с използването на ИИ.

На следващо място следва да се обогати видовото разнообразие на субективните трудови права на работника или служителя, като те се допълнят така, че от една страна да му се гарантира правото на труд в условия на конкуренция с новите технологии⁶, а

⁶ Една от възможностите за това е сключването и изпълнението на трудов договор за обучение по време на работа. По-подробно за него вж. Банов, Х. Трудовият договор за обучение по време на работа като форма за осъществяване на международно признати права на човека. – В: XXVII Международна научна конференция за млади учени 2018. Сборник научни трудове. С.: Авангард прима, 2018, с. 277–285; Банов, Х. „Европа 2020“ и трудовият договор за обучение по време на работа. – Правна мисъл, 2016, № 4, с. 47–64; Банов, Х. Трудовият договор за обучение по време на работа – нова перспектива за професионална преквалификация. – В: Научни четения в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев. Сборник доклади от научна конференция. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 497–509; Банов, Х. Страните по трудов договор за обучение по време на работа. – Правна мисъл, 2018, № 3, с. 31–42; Банов, Х. Особености при прилагането на основанията за недействителност на трудовия договор за обучение по време на работа. – Правна мисъл, 2019, № 3, с. 3–19; Банов, Х. Допълнителни изисквания за придобиване на качествата на работник (служител) и на работодател при осъществяване на дуално обучение. – Известия на Икономически университет – Варна, 2019, № 3, с. 252–265; Банов, Х. Уволнението срещу изпълнение на парично задължение по чл. 232, ал. 1 от Кодекса на труда. – De jure, 2019, № 2, с. 245–250; Банов, Х. Уговаряне на отлагателно условие и на клаузите, свързани с обучението, като част от „договор в договора“ при сключването на трудовия договор по чл. 230, ал. 1 от Кодекса на труда. – В: Научни трудове на Института за държавата и правото. Т. XVIII. С.: ИДП – БАН, 2019, с. 277–302; Banov, H. Concept of labour contract for learning at work. – In: Материали научно-практической конфере-

от друга страна да се обезпечи неприкосновеността на личния му живот и ненамесата в него. XXI век се явява продължение на процеса започнал в края на отминалото столетие на еволюиране на субективните права. Към този процес е относимо и развитието на субективните трудови права, които не само се затвърдиха като специфична отраслова категория, но и се допълниха с нова категория социални права, отразяващи отношението на обществото към определена категория лица в по-уязвимо положение⁷. Процесът на субективизиране на правото⁸ следва да продължи като обективното трудово право се обогати с нови по вида си наименувани и ненаименувани субективни трудови права.

2. Тенденции във философията на субективните осигурителни права

Установена като система за солидарност и взаимопомощ осигурителната система следва традиционни и прилагани с десетилетия принципи и институти, насочени към всеобхватна грижа при реализиране на осигурените социални рискове. Спецификите на регламентирането ѝ като систематика и нормативен механизъм са свързани с трайни тенденции по отстояване на разгъната система от социалноосигурителни права. Трайното им отстояване в нормативната уредба сочи една стабилна и дългогодишна тенденция към дообогатяване формите и механизмите на социална защита, с цел адекватна законова реакция на нуждаещите се социални групи.

Новите социални реалности на агресивна и нарастващата дигитализация на обществените отношения, както и нарастване групите и категории лица, оставащи трайно извън пазара на труда, породиха разбирането за нов подход в уредбата на социалните системи. Касае се за различна по характера си философия, все по-трайно изместваща необходимостта от закрила на социалните рискове, породени в процеса на престиране на труда на ра-

ренции „Регулирование социально-трудовых отношений“, ГУ „Управление внутренней политики Карагандинской области“, Республика Казахстан, 2018, р. 112–115; Банов, Х. Законово и минимално необходимо договорно съдържание на трудовия договор за обучение по време на работа. – Съвременен право, 2019, № 3, с. 77–92; Банов, Х. Някои особености при прекратяването на трудовия договор за обучение по време на работа. – Норма, 2020, № 1, с. 5–32.

⁷ Историческо развитие на индивидуалните субективни трудови права в българското право. – В: Андреева, А., Йолова, Г., Благойчева, Х., Александров, А., Банов, Х., Йорданов, З. Защита за индивидуалните субективни трудови права (на работника или служителя). Варна: Наука и икономика – ИУ – Варна, 2020, с. 59–83.

⁸ Вж. по-подробно Мръчков, В. Цит. съч., С. 2017, с.31.

ботещи и съответно – осигурени лица, към нуждата да се намери адекватен законов модел за закрила и приобщаване на трайно безработни и оставащи извън икономическата система субекти.

В този смисъл и в изразено от Икономическия и социален съвет становище „Бъдещето на труда: предизвикателствата на четвъртата индустриална революция“, 19.02.2018 г. се предлага социален, а не само технократски подход към Четвъртата индустриална революция, предвид разбирането, че „социалният аспект на промените балансира процеса на технологичния напредък и растежа, като го пренася и върху социалния живот, в разпределението и преразпределението на доходите“.

Налице сме пред едно трайно изместване ангажиментите на законодателя от правата от първо и второ поколение, към правата от трето поколение, обвързани тясно с новата дигитална реалност. В този смисъл, трайни тенденции при регулирането на социалните права и насока, изискваща възприемане на устойчиви правни принципи от националните законодателства са очертани и в Европейския стълб за социални права. Като качествено различно ниво на европейските общности политики, основано на философията в разбирането на новите ценности на социалния ред, той има за цел „да служи, като ръководство за ефективна заетост и социални резултати при предприемането на действия в отговор на настоящите и бъдещите предизвикателства, които са пряко насочени към удовлетворяване на основните потребности на хората, както и към осигуряване на по-добро въвеждане в действие и изпълнение на социалните права“.⁹

Европейският стълб на социалните права съдържа 20 принципа / права, които са разпределени в три големи групи: Равни възможности и достъп до пазара, Справедливи условия на труд, и III. Социална закрила и приобщаване, където са включени: грижи и подкрепа за децата, социална закрила, обезщетения за безработица, минимален доход, доходи и пенсии за старост, здравеопазване, интеграция на хората с увреждания, дългосрочни грижи, жилищно настаняване и помощ за бездомните хора, достъп до основни услуги. В посочените насоки се акцентира на необходимостта на национално ниво и предвид местните законови рамки, адаптирани през призмата на социалната реалност да се приемат нужните мерки за по-обхватни, по-адекватни, по-справедливо организирани и по-стабилно функциониращи социални системи. В този смисъл

⁹ С т а н о в и щ е на Икономическия и социален съвет на тема: „Европейският стълб на социалните права и ролята на организираното гражданско общество“, 12 март 2018 г.

и в Становище на КТ Подкрепа се призовава „към укрепване на тези мерки – към въвеждане на допълнително европейско законодателство за приложение на социалните права, включително на нови директиви за защита на дигиталните, самостоятелно заетите и нестандартните работници; по-строги закони за равно заплащане и права на майчинство; и защита на „подаващите сигнали за нарушения““. Възприема се разбирането, че „социалният стълб се нуждае от активната подкрепа на всички държави-членки, на социалните партньори – синдикати и работодатели, както и всички органи на ЕС“ .. чрез “ въвеждане на икономически и социален семеен с препоръки за социална политика, специфични за отделните държави, а също и индекс, измерващ напредъка на страните-членки.“¹⁰

Налице е коренна промяна във философията за социалната защита – тя измества фокуса на мерките от защита на уязвими социални групи с реализирани социални рискове, към подкрепата им за възстановяване на реални трудови правоотношения и самостоятелно реализиране на доходи. В този смисъл е и разбирането на Европейският икономически и социален комитет, че бъдещето на заетостта би трябвало да бъде ключов приоритет в дебатите относно Европейския стълб на социалните права.¹¹

Нужна е спешно реорганизиране, с методите на националните регулаторни механизми, на системата на социална защита в посока, ориентирана както към работещите, така и към оставащите извън пазара на труда лица. Това следва да се извърши така, че да предоставя адекватно и според нужното ниво на развитие на икономическите и повлияни от дигитализацията промени механизми за подкрепа на достойно качество на живот.

Трансформиране разбирането на технократското общество в разбиране на нуждата от нова социална и правна философия, ориентирана тясно към потребностите на индивида предполага разширени, нови по същността си мерки за реализиране на социалните права. В този смисъл и в Стратегия на Световната Банка (СБ) за социална защита и заетост 2012-2022 г. изрично се дефинират като приоритетни за устойчив растеж в новите условия на цифровото общество подкрепата на социалната защита и програмите за заетост, като условия за намаляване на бедността чрез устойчив, включващ

¹⁰ <http://podkrepa.org/>

¹¹ Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Изграждане и развитие на умения, включително цифрови умения, в контекста на новите форми на заетост — нови политики и развитие на ролите и отговорностите“ (проучвателно становище по искане на естонското председателство), (2017/C 434/06)

растеж. Безспорно се акцентира на философията от „опресняване“ на социалната защита в рамките на разширяване на подобрените индивидуални програми към изграждане на системи за социална защита и наблягане върху насърчаването на възможностите и на прехраната.¹²

Изложеното дава основание за няколко по-характерни извода, а именно:

- очевидно е налице трайна тенденция за насочване мерките и механизмите на социалните права от такива на социална защита към права по достойно престигане и включване в пазара на труда, което е изместване на фокуса от закрила към осигуряване на условия за реализиране на доходи за издръжка;
- в посочения смисъл и новата общностна философия не случайно обвързва принципите си в взаимосвързани и следващи по естеството си стълбове – от достъп до равни и справедливи условия на труд със социална защита и приобщаване, но на най-уязвимите групи, с трайна и непреодолима невъзможност за включване в пазара на труда;
- новата философия за социални права предполага спешно адаптиране на законодателните механизми към създаване на гаранции за успешна социална защита, приложима в случаи на трайно изолиране от икономическия живот и невъзможност държавата да гарантира достойно и равноправно участие в пазара на труда;
- новата роля на осигуряването вече следва да се търси и в гъвкави форми на адаптивност към трудовите правоотношения и съответно – намеса на социалните механизми при крайна и постоянна невъзможност за реализиране на доходи за издръжка.¹³

Заклучение

В заключение могат да бъдат направени някои изводи и обобщения, касаещи актуалната правна уредба на *трудовите и осигурителни права на работниците и служителите*.

¹² Андреева, А., Йолова, Г. Предизвикателства и тенденции пред социалната защита в условията на дигиталното общество, Известия на Икономически университет – Варна, Наука и икономика,

¹³ Пример в това отношение в българското законодателство е са въведените еднократни трудови договори (чл. 114 аКТ), даващи възможност за работа и едновременно с това състояние на осигуреност на лицето, но при запазване правото му на получаване на обезщетение за безработица.

Новото технологично време налага преосмислянето и модернизирването на утвърдени в правото понятия, сред които и стабилни правни институти като субект на правото, отговорност и не на последно място субективни права. Високите технологии са достижение на човешкия ум и стремеж към усъвършенстване, но те изискват и налагат да се създадат и нужните механизми, както на конституционно, така и на законово ниво за закрила на човешкия труд и свързаните му с реализирането, съответно невъзможността за реализиране права. Дигитализацията на обществените отношения, трайните тенденции по изместване на традиционната работна сила от трудовия процес и замяната ѝ с ИИ е сериозна заплаха пред отстояването на базисни права на личността.

Процесът на субективизиране е започнал и неговата динамика показва необходимостта да се обвърже обогатяването на обективното право с нови видове права, като се развива паралелно с това и философската и теоретична страна на понятието субективно право, предвид новите и непознати досега реалности свързани с ИИ и навлизането на роботите в трудовия процес.

Субективните трудови и осигурителни права са относими към отрасловите права, но същевременно закрепването им и гарантирането на конституционно ниво са важен стожер на социално справедливото общество. Считаме, че това е правилен законодателен подход предвид нарастващата роля на Конституцията в съвременната демократична, правова и социална държава.¹⁴ Същевременно обаче се наблюдава, че в българското трудово и осигурително право актуализациите и обогатяването на институтите в последните десетилетия се прави само посредством корекции на законово и подзаконово ниво. Считаме, че за да се създаде стабилност в правната систематика следваща най-вече от новите тенденции в доразвитие – и както се вижда, все по-тясно обвързване на тези две категории права, а и предвид максимална гаранция при уредбата и защитата им, те следва да се въведат и в норми на основния закон. В посочения смисъл социалната държава следва да се развива на стабилната основа на синхронизирането на субективните трудови и осигурителни права в една комплексна систематика.

Използвана литература

1. Александров, А. Наблюдението на работното място като способ за упражняване на работодателски контрол. – В: Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право. Т. 6. С.: УИ „Св. Кл2013, 68–86;

¹⁴ Начева, Сн. Конституционната цивилизация и българският конституционализъм. С.: Сиб, 2004, с. 48-58

2. Александров, А. Защита на личните данни на работниците и служителите. С.: ИК Труд и право, 2016.
3. Андреева, А., Йолова, Г., Благойчева, Х., Александров, А., Банов, Х., Йорданов, З. Защита за индивидуалните субективни трудови права (на работника или служителя). Варна: Наука и икономика – ИУ – Варна, 2020, с. 59–83.
4. Андреева, А., Йолова, Г. Предизвикателства и тенденции пред социалната защита в условията на дигиталното общество, Известия на Икономически университет – Варна, Наука и икономика,
5. Банов, Х. Трудовият договор за обучение по време на работа като форма за осъществяване на международно признаги права на човека. – В: XXVII Международна научна конференция за млади учени 2018. Сборник научни трудове. С.: Авангард прима, 2018, с. 277–285;
6. Банов, Х. „Европа2020“ и трудовият договор за обучение по време на работа. – Правна мисъл, 2016, № 4, с. 47–64;
7. Банов, Х. Трудовият договор за обучение по време на работа – нова перспектива за професионална преквалификация. – В: Научни четения в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев. Сборник доклади от научна конференция. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 497–509;
8. Банов, Х. Страните по трудов договор за обучение по време на работа. – Правна мисъл, 2018, № 3, с. 31–42;
9. Банов, Х. Особенности при прилагането на основанията за недействителност на трудовия договор за обучение по време на работа. – Правна мисъл, 2019, № 3, с. 3–19;
10. Банов, Х. Допълнителни изисквания за придобиване на качествата на работник (служител) и на работодател при осъществяване на дуално обучение. – Известия на Икономически университет – Варна, 2019, № 3, с. 252–265;
11. Банов, Х. Уволнението срещу изпълнение на парично задължение по чл. 232, ал. 1 от Кодекса на труда. – De jure, 2019, № 2, с. 245–250;
12. Банов, Х. Уговаряне на отлагателно условие и на клаузите, свързани с обучението, като част от „договор в договора“ при сключването на трудовия договор по чл. 230, ал. 1 от Кодекса на труда. – В: Научни трудове на Института за държавата и правото. Т. XVIII. С.: ИДП – БАН, 2019, с. 277–302;
13. Банов, Х. Законово и минимално необходимо договорно съдържание на трудовия договор за обучение по време на работа. – Съвременно право, 2019, № 3, с. 77–92;
14. Банов, Х. Някои особености при прекратяването на трудовия договор за обучение по време на работа. – Норма, 2020, № 1, с. 5–32.
15. Благойчева, Хр. Предизвикателствата пред социалната защита на лицата с нестандартна заетост. Икономическа наука, образование и реална икономика: развитие и взаимодействия в дигиталната епоха: Сборник с доклади от Юбилейна международна научна конференция в чест на 100 год. от основаването на ИУ – Варна : Т. 4, Варна : Наука и икономика, 4, 2020, 71 – 83.
16. Димитрова, Д. Глава първа. Общо учение за правото, от: Бъчварова, М., Андреева, А., Йолова, Г., Димитрова, Д., Матеева, Ж. Основи на правото. Варна: Наука и икономика, 2019, с. 17-26.
17. Михайлова, М. Цивилизация на правата на човека. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2009, 194-209
18. Мръчков, В. Субективно право и субективни трудови права, изд. Сиби, С., 2017, с. 13
19. Начева, Сн. Конституционната цивилизация и българският конституционализъм. С.: Сиби, 2004, с.48-58
20. Неновски, Н. Правата на личността в Конституцията от 1991г. – В: Основни права на човека и гражданина. С.: Албатрос, 9-24
21. Стоилов, Я. Основните права, като основни принципи. – В: Право и права. Сборник в памет на проф. д-р Росен Ташев. С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2006, 42-48
22. Banov, H. Concept of labour contract for learning at work. – In: Материали научно-практической конференции „Регулирование социально-трудовых отношений“, ГУ „Управление внутренней политики Карагандинской области“, Республика Казахстан, 2018, p. 112–115
23. Bлагочева, Н., Андреева, А. Yolova, G. (2019). Obligation and Responsibility of Employers to Provide Health and Safety at Work – Principles, Current Regulation and Prospects. *Economic Studies* Volume 28, Issue 2, pp. 115-137.
24. Становище на Икономическия и социален съвет на тема: “Европейският стълб на социалните права и ролята на организираното гражданско общество“, 12 март 2018 г.
25. Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Изграждане и развитие на умения, включително цифрови умения, в контекста на новите форми на заетост — нови политики и развитие на ролите и отговорностите“ (проучвателно становище по искане на естонското председателство), (2017/С 434/06)
26. Становище на Икономическия и социален съвет на тема „Бъдещето на труда: предизвикателствата на четвъртата индустриална революция“, 19.02.2018 г.
27. <http://podkrepa.org/>
- За контакти:**
Доц.д-р А.Андреева
a.andreeva@ue-varna.bg
Доц.д-р Г.Йолова
ina_yolova@ue-varna.bg